

II. TEOLOGIE ISTORICĂ

INTERFERENȚE ROMÂNNO-GERMANE ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU (1688-1714)

IOAN-VASILE LEB*

REZUMAT. Este bine cunoscut faptul că domnia lui Constantin Brâncoveanu a reprezentat o epocă de vârf pentru dezvoltarea Țării Românești, dar și cu influențe asupra celorlalte principate române.

Unul din capitolele deosebit de interesante îl constituie legăturile încheiate cu diferite orașe germane, în rândul cărora se înscrie și Halle. În cele ce urmează, ne-am propus să evidențiem doar câteva din aceste momente ale relațiilor românilor cu Universitatea din acest oraș, desfășurate de-a lungul domniei de excepție a lui Brâncoveanu, principe luminat și ocrotitor al credinței strămoșești, al culturii, artelor și al tuturor domeniilor vieții sociale, politice și economice, dăruind cu mână largă, din propria-i pungă, acolo unde era nevoie și, atunci când a fost nevoie, dăruindu-și propria viață, el și pruncii săi, pentru legea strămoșească. În fruntea acestor relații se află aceea cu unul dintre fruntașii pietiștilor de aici, August Hermann Francke (1663-1727), care s-a interesat de Răsăritul ortodox și, în acest context, și de Principatele Române.

Cuvinte cheie: Constantin Brâncoveanu, principate române, Universitate, Halle.

Este foarte bine cunoscut faptul că, încă de la fondarea ei în anul 1694¹, Universitatea din orașul german Halle a prezentat un viu interes față de popoarele ortodoxe din sud-estul Europei, între care se numără și românii din cele trei principate. Așa se explică și prezența în biblioteca de aici a numeroase documente privitoare la poporul nostru. Amintim, de pildă, existența aici a unui portret al lui

---

* Pr. Prof. Univ. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, România, email: lebioan@yahoo.com

¹ Vezi vol.: *Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg*, Halle, 1988 și: *Aufklärung und Erneuerung. Beiträge zur Geschichte der Universität Halle im ersten Jahrhundert ihres Bestehens (1694-1806)*, Hanau und Halle, 1994, p. 182. Pentru C. Brâncoveanu vezi: Paul Cernovodeanu, Florin Constantiniu și Andrei Busuioceanu, *Constantin Brâncoveanu*, Editura Academiei, București, 1989 L. S. Desartovici (ed.), *Martiriul Sfinților brâncoveni*. Ed. a 3-a rev. București: Editura Sophia, 2014, p. 181 u.

Mihai Viteazul, datat 1675². Apoi, istoricul german Eduard Winter amintea în anul 1954, că în aceeași bibliotecă exista "o carte de rugăciuni în limba română cu scriere paleoslavă", adică chirilică și-i dădea și titlul: "*Preces cum calendario in lingua valachica*"³.

Lunga domnie a lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), care a constituit pentru Țara Românească o epocă de înflorire în toate domeniile, nu a scăpat unui spirit întreprinzător ca acela al marelui pedagog de la Halle, August Hermann Francke (1663-1727)⁴ și colaboratorilor săi pietiști de la „Collegium orientale theologicum”, înființat în anul 1702⁵. Era o epocă de înflorire culturală⁶, dar și una în care ortodocșii, ca și protestanții, aveau de înfruntat o puternică propagandă iezuită⁷.

În acest context, Francke a trimis pe doi colaboratori ai săi, Heinrich Wilhelm Ludolf și Cristian Voigt în Anglia, în Imperiul austriac și în Orient, pentru a intra în legătură cu protestanții și cu ortodocșii, în vederea contractării activității iezuite. De aceea, ei vor intra în legătură și cu românii din Transilvania, Țara Românească și Moldova.

Începutul a fost făcut de H. W. Ludolf care, în anii 90 ai secolului al XVII-lea, a întreprins o călătorie în Anglia, Rusia și Orient. În timpul șederii sale în Rusia (1692-1694)⁸, Ludolf a discutat cu Hrisant Notara, nepotul și urmașul patriarhului Dositei al Ierusalimului, amândoi bine cunoscuți la curtea lui Brâncoveanu. Cu acest prilej, el și-a dat repede seama de rolul important pe

² Ioan-Vasile Leb, "Un portret al lui Mihai Viteazul la Halle-R. D. Germană", în *Telegraful român*, nr. 33-34/1988, p. 3.

³ Eduard Winter, *Die Pflege der west-und südslawischen Sprache in Halle im 18. Jahrhundert*, Akademie-Verlag, Berlin, 1954, p. 147; Ioan-Vasile Leb, *Biserică și implicare. Studii privind istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura LIMES, Cluj, 2000, p. 172-181.

⁴ August Hermann Francke a fost numit, în anul 1698, „professor Graece et Orientalium linguarum și apoi profesor de teologie la Universitatea din Halle. Cf. Vol. *Aufklärung und Erneuerung. Beiträge zur Geschichte der Universität Halle im ersten Jahrhundert ihres Bestehens (1694-1806)*, Hanau und Halle, 1994, p. 182.

⁵ Kurt M. Jung, *Weltgeschichte in einem Griff*, Vandenhoeck & Rupprecht in Göttingen, 1975, p. 424-425; M. Brecht, *Geschichte des Pietismus*, vol I, Göttingen, 1994, p. 514; Viorel Ioniță & Constantin Pătuleanu, *Constantin Brâncoveanu și relațiile sale cu Europa veacului al XVIII-lea*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006, p. 104 u.

⁶ Ioan Moldoveanu & Mihai Săsăujan (coord.), *Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea*, BASILICA, București - 2014; L.S. Desartovici (ed.), *Martiriul Sfinților brâncoveni*. Ed. a 3-a rev. București: Editura Sophia, 2014.

⁷ Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Constantin Brâncoveanu, sprijinitor al Ortodoxiei*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română (B.O.R), Anul LXXXIII (1964), Nr. 9-10, p. 920-923.

⁸ Privitor la relațiile lui Ludolf vezi: Hermann Goltz, *Ecclesia Universa. Bemerkungen über die Beziehungen H.W. Ludolf zu Rußland und zu den orientalischen Kirchen (Ökumenische Beziehungen des August-Hermann-Francke-Kreises)*, în: *Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Halle*, Nr. 28/1994, p. 182.

care Țara Românească îl juca la acea dată, fiind punctul de legătură între răsăritul și sudul Europei, între Rusia și slavii din Balcani, între ruși și greci⁹. De aceea, în timpul șederii la Constantinopol, Ludolf a intrat în legătură cu "împuternicitul valah". Într-o scrisoare trimisă lui Francke, la 2 sept. 1700, Ludolf regreta însă faptul că încă nu a reușit să aibă relații mai apropiate cu acest "împuternicit valah". Pe acesta, care nu este altul decât Ianache Porfirița, capuchehaia lui Brâncoveanu la Constantinopol, Ludolf îl descrie ca pe un personaj influent, de rit grecesc, binevăzut de turci, care aduseră mari servicii domnitorului român în cursul ultimului război, și care vorbea italienește¹⁰. În aceeași scrisoare, Ludolf îl îndemna pe protectorul său de la Halle să trimită profesori care să predea în școlile românești și, înainte de toate, în București, unde el știa că exista "un fel de Universitate"¹¹, adică Academia domnească de la Sfântul Sava¹². Demersurile lui Ludolf au rămas însă fără nici un rezultat.

Un interes și mai mare pentru români a prezentat un alt colaborator al lui Francke, și anume, *Christian Voigt*. Chemat în 1711 de la Halle în Transilvania, Voigt a ajuns profesor la Gimnaziul evanghelic din Sibiu, fiind ajutat de comitele sașilor, Andreas Teutsch și de J.H. Roth, funcționar al cancelariei imperiale de la Viena. Activitatea sa la Sibiu a fost de scurtă durată căci, în urma uneltirilor iezuite, la ordinul generalului Steinville, Voigt a trebuit să părăsească orașul pentru ca, la sfârșitul anului 1713, să ajungă la Viena¹³.

În scurta perioadă de timp ce i-a stat la dispoziție, Voigt a avut însă răgazul să se informeze atât asupra populației române din Transilvania, cât și despre starea de lucruri din Țara Românească. Aceasta se vede ușor din corespondența sa cu Francke. Astfel, la 23 iunie 1712, Voigt îi scria din Sibiu lui Francke, informându-l asupra românilor, pe care el îi numea "greci", după religia lor ortodoxă. Îi mai scria apoi că a făcut rost de un *Noul Testament* bilingv, adică o ediție greacă-neogreacă,

⁹ J. Tetzner, *H. W. Ludolf der Kenner des petrinschen Ruselands und des Vorderen Orients. Dissertation der Philios*, Fak. der Humboldt Universität, Berlin, 1953; Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 147 și 157.

¹⁰ Scrisoarea lui H.W. Ludolf către Francke, din 2.09.1700, din Amsterdam, la Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 148; Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 92-95 și N. Ciachir și Gh. Bercan, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 169.

¹¹ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 148.

¹² N. Iorga, *Commemoration des deux cent cinquante ans de la fondation d'une Faculté des lettres a Bucarest*, București, 1928; Panait I. Panait, *Constantin Brâncoveanu*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 324 ș. u.; "Învățământul superior din București înainte de înființarea Universității (1694-1864)", în vol. *Universitatea din București*, 1964, p. 9-12.

¹³ Carl Göllner, *Geschichte der Deutschen auf dem Gebiete Rumäniens*, Erster Band, Bukarest, 1979, p. 336 și 343; H. Jekeli, *Die Entwicklung des siebenbürgisch-sächsischen höheren Schulwesens von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Mediasch, 1930, p. 20-21; Fr. Teutsch, "Geschichte des ev. Gymnasiums in Hermannstadt", în: *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, XVII (1882)*, p. 78-81; Fr. Teutsch, *Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen*, Bd. II (1700-1919), Hermannstadt, 1922, p. 77-82 și 86-87.

ed. Londra 1702-Halle 1710, pe care urma să-l ofere principelui Valahiei, Constantin Brâncoveanu, printr-un om de legătură. Nu cunoaștem acest om de legătură, însă este foarte probabil să fi fost unul din medicii sau educatorii sași din Transilvania aflați la curțile boierești din București.

De asemenea, Voigt știa să informeze la Halle că românii din Valahia erau foarte interesați de problemele învățământului și că "ei au început într-adevăr să construiască școli și azile pentru săraci", confirmând astfel spusele lui Ludolf. El arăta că domnitorul, precum și "episcopul" (mitropolitul, n.n.) Valahiei sunt dornici să se sfătuiască "cu oamenii înțelepți... cum să organizeze mai bine unele și altele".

Interesantă este și informația lui Voigt care spune despre domnitor și despre mitropolit (Antim Ivireanul) că "amândoi studiază încă zilnic". Despre Brâncoveanu spune că "de curând, el a pus să se lege un *Nou Testament* grec, pentru a cărui legare a trimis 700 de ducăți, iar 100 de galbeni i-a dat bijutierului care i-a executat legătura din cei 700 de ducăți"¹⁴.

Așa cum reiese din corespondența lui cu Francke, Chr. Voigt cunoștea și o serie de negustori români, prin intermediul cărora primea și trimitea scrisori la Halle. Astfel, în scrisoarea din 17 iulie 1812, Voigt îi mulțumea lui Francke pentru "un mic pachet de cărți", pe care l-a primit prin intermediul unor negustori români care se întorceau acasă de la târgul de la Leipzig¹⁵. Acest lucru era posibil, întrucât devenise un obicei al vremii ca negustorii sași și români din Transilvania să facă mici comisioane în favoarea tinerilor studenți sași din Germania. Cronicarii brașoveni îndeosebi, în scrierile lor, menționează bunăvoința unor negustori români din Schei și ajutorul acordat tinerilor sași aflați la studiu în Germania¹⁶.

Legarea de relații mai strânse, directe, cu Brâncoveanu era, pentru Francke un deziderat permanent, întrucât acesta îi deschidea o largă perspectivă în răsăritul și sudul Europei. De aceea, el va încerca să realizeze acest lucru prin intermediul foștilor studenți greci de la Halle, care s-au stabilit, cel puțin pentru un timp, în București.

În acest sens, el a îndemnat, la începutul anului 1714, pe un fost student în teologie de la Universitatea din Halle să devină educator în casa uneia dintre fetele lui Brâncoveanu. Într-o scrisoare din 8 februarie 1714, ucenicul îi scria lui Francke din București că se află "in domo Celsissime Dominae Stanke, filiae sci(icet) malore natu Celsissimi Principia Valachiae"¹⁷.

Autorul scrisorii era un anume *Basilius Theodorus*, a cărui identitate nu este pe deplin lămurită. La 3 martie 1714 acesta se înscria ca student în teologie

---

¹⁴ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 151.

¹⁵ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 152.

¹⁶ Johann Filstich, *Încercare de istorie românească*, Bd. Adolf Armbruster, București, 1979, p. 10, nota 16.

¹⁷ Ed. Winter, *Die Pflege...*, anexa 256.

la Universitatea din Halle, figurând în matricolă ca venind "de Ponte Euxino", adică de la Marea Neagră, între 1702-1703. Același Basilius Theodorus "de Ponte Euxino" era înscris la "Greek College at Oxford", de unde a venit la Halle¹⁸.

Eduard Winter consideră că ar fi rus de origine, și anume "un slav din sud-estul Moldovei", pentru ca, în alt loc să-l socotească macedonean¹⁹. Și tot el îl socotește apoi identic cu unul dintre grecii care, în anul 1703, au sosit la Halle pentru a studia în cunoscutul "Collegium Orientale", înscriindu-se la 3 martie 1704 sub numele de "grecul Theodorus" (der Grieche Theodorus)²⁰ (N. Vătămanul îl consideră și el grec)²¹.

În anul 1706 Theodorus a părăsit orașul Halle și a trecut prin Veneția, pentru a ajunge apoi în Grecia²². A plecat apoi spre București, unde ajunge în urma unei călătorii dramatice. La 8 februarie îi scrie lui Francke din casa domniței Stanca, unde îndeplinea funcția de "aducatoe". La acea dată doamna Stanca era văduvă, bolnavă și fără copii²³, așa încât rolul "educatorului" era acela de a întreține cu ea conversații asupra unor subiecte morale sau științifice²⁴, fapt semnificativ pentru nivelul și cerințele curții lui Brâncoveanu²⁵.

La București, Theodorus îl întâlnește și conlucrează cu doctorul Samuel Kólzer, și el un fost elev și admirator al lui Francke²⁶. Acesta, un renumit medic și naturalist, din Sibiu, chemat la curtea lui Brâncoveanu, îi va mijloci lui Theodorus

¹⁸ E. D. Tappe, "Alumni of the Greek College at Oxford 1690-1705", în *Notes and Queries*, March 1955, p. 110-114; N. Vătămanu, "Învățați greci formați la Oxford și la Halle și legăturile lor cu românii la începutul secolului al XVIII-lea", în *Contribuții la istoria învățământului românesc. Culegere de studii*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 190-205; Paul Cernovodeanu, "Din legăturile Bisericii Răsăritului cu ambasadorul Angliei la Costantinopol, lordul William Paget (între 1693-1702)", în *Biserica Ortodoxă Română* XCIV (1976), nr. 1-2, p. 217, nota 20; Paul Cernovodeanu, "Contacte din ordin științific și cultural între intelectualitatea engleză și cărturari din Țara Românească și Moldova în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și primele decenii ale celui de-al XVIII-lea", în *Studii. Revistă de Istorie*, tomul 23 (1970), nr. 4, p. 719.

¹⁹ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 149 și 159.

²⁰ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 149.

²¹ N. Vătămanu, *De la începuturile medicinei românești*, Ed. Științifică, București, 1966, p. 232.

²² Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 149; N. Vătămanu consideră că Theodorus și-a încheiat studiile în Germania prin 1708. Cf. N. Vătămanu, "Învățați greci formați la Oxford și Halle și legăturile lor cu românii la începutul secolului al XVIII-lea", în *Contribuții la istoria învățământului românesc...*, p. 197.

²³ Doamna Stanca a fost căsătorită din 1692 cu Radu Beizadea, fiul domnitorului Moldovei Alexandru Iliș, nu cu "un boier român Stoica", cum scrie Ed. Winter (p. 149). Radu a murit la 29 martie 1705, iar Stanca la 15 martie 1714. Vezi: C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, ed. a II-a, București, 1933, p. 443-445 și 541-542; Dan Simionescu, Ed. Winter: "Studiul limbilor slave apusene și sudice la Halle, în veacul al XVIII-lea", în *Studii. Revistă de Istorie*, anul IX (1956), nr. 1, p. 172-173.

²⁴ Dan Simionescu, "Studiul limbilor slave...", p. 172-173.

²⁵ Dan Simionescu, "Studiul limbilor slave...", p. 172-173, N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 197.

²⁶ Fr. Teutsch, "Siebenburgen in Halle", în *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenburgische Landeskunde*, II (1879), nr. 7, p. 66.

trimiterea unei scrisori la Halle²⁷, scrisoare ce pune în evidență legăturile strânse pe care le avea acest grec cu Francke și Breithaupt, foștii săi profesori²⁸. Francke a socotit scrisoarea ucenicului său atât de importantă, încât a anexat-o jurnalului său intim, ceea ce nu a făcut decât cu scrisorile importante²⁹.

După această dată nu mai avem informații sigure despre Basilius Theodorus. Poate că va fi continuat să stea o vreme la București. Eduard Winter presupune că Theodorus ar fi acel preot care, prin 1723, se afla la granița de sud a Rusiei dinspre tătari, slujind ca predicator militar și care ar fi povestit îndelung despre profesorii de la Collegium. Se pare însă că mai târziu ar fi intrat într-o mănăstire de la Athos, de unde i se pierde urma³⁰.

Un alt fost student de la Halle, pe care îl întâlnim la curtea lui Constantin Brâncoveanu, este *Alexandru Helladius*, teolog, istoric și medic despre care avem informații ceva mai bogate.

Grec de origine, Helladius s-a născut în anul 1686 la Larissa, în Thesalia, după care ajunge la Constantinopol într-o familie înrudită cu Mavrocordații fiind înrudit și cu Ianachi Porfirita, capuchehaia lui Brâncoveanu la înalta Poartă. Deși avea doar 16 ani, Helladius, însoțit de diaconul Franciscus Prossalentis, a mers cu lordul W. Paget la Oxford, unde s-a dedicat studiul medicinei și matematicii. În acest timp îl va cunoaște pe H. W. Ludolf care făcea o călătorie în Anglia, prilej cu care îl invită să studieze la Halle. Poate spre a răspunde acestei invitații, Helladius a plecat, în anul 1706, la Hamburg. Va părăsi definitiv Anglia în anul 1701 și va colinda timp de mai mulți ani pe la Academii din Europa: Amsterdam, Halle, Praga, Altdorf, lângă Nurenberg.

Între 1712 și 1714 Helladius se afla în Germania și, poate și mai înainte. Între timp însă, fusese și la București unde a cunoscut bine stările de lucru pe care le descrie într-o lucrare tipărită la Altdorf în 1714 și închinată țarului Petru cel Mare. Este o interesantă istorie privind starea Bisericii grecești³¹ în care dă și o serie de informații despre Țara Românească. După felul cum vorbește despre Constantin Brâncoveanu, pe care-l numește "Dominus meus longe clementissimus"³², N. Vătămanu consideră că Helladius a fost în serviciul domnitorului, funcționând ca magistru, dacă nu ca profesor plin, la Academia de la Sfanțul Sava³³.

²⁷ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 149 și 255-256. Vezi și Sigismund Jako, "Legăturile bibliofile și științifice cu Muntenia ale lui Samuel Koleseri", în *Revista bibliotecilor*, anul XXII (1969), nr. 6, p. 374.

²⁸ La Breithaupt studiasse și istoricul sas Johann Flistich între anii 1706-1709. Cf. Johann Filstich, *Încercare...*, p. 46.

²⁹ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 149.

³⁰ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 148; N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 198.

³¹ Alexandru Helladius, *Status Praesens Ecclesiae Graecae*, Altdorf, 1714.

³² Al. Helladius, *Status...*, p. 11-12.

³³ N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 199.

Nu se știe dacă Helladius a venit după 1714, data apariției cărții sale, să se stabilească la București. În lucrarea sa, *Status praesens Ecclesiae Graecae*, voind să arate pentru ce Biserica greacă nu acceptă traducerea Sfintei Scripturi din elina veche în greaca modernă, el a atacat, pentru erori grave, atât versiunea lui Maxim Calliopolitul, din 1638, cât și reeditarea corectată a acesteia de către colegul său de studii Serafim din Mitilene (Londra, 1702)³⁴, precum și pe aceea a pietiștilor de la Halle (1710). Cu același prilej, el critică și pe fostul său profesor A.H. Francke, care patronase traducerea realizată de Liberie Golletti, grec, în ciuda numelui său italian.

Cu toate acestea, Helladius se ferește să critice traducerea românească a *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino (1688) și a *Noului Testament*, patronată de Brâncoveanu, pe care le amintește atunci când prezintă activitatea tipografică din țară.

De asemenea, el nu pomeneste nimic despre cumpărarea de către Brâncoveanu a *Noului Testament* (Londra, 1702 - Halle, 1710), operă pe care o criticase, dar pe care domnitorul o cumpărase, cum am amintit, cu 700 de ducați³⁵. Aceasta, întrucât nu avea interes să supere pe Brâncoveanu, care era "mult prea milostiv" cu el.

O altă problemă ce se pune în legătură cu Alexandru Helladius, este aceea a activității sale de la București. Întrucât se pare că era familiarizat cu tipografia, după cum reiese din lucrarea sa amintită mai sus³⁶, acest fapt îl face pe N. Vătămanu să creadă că Helladius, pe lângă medicină, să fi fost folosit la Academia Sfântul Sava sau la tipografie, în calitate de colaborator al lui Ignatie Phitianul³⁷, care i-a urmat lui Antim Ivireanul la conducerea tipografiei.

În același sens putem interpreta și bogatele informații pe care el ni le oferă, cu privire la activitatea Academiei "Sfântul Sava". Între altele, el ne spune că în această școală se predau învățături filosofice și filologice la nivelul facultății de arte literare din universitățile occidentale și, în consecință, ea își merită numele de *academie* (neque mirum est Bucarestium Academiam vocari). Numărul studenților se ridica la peste 150, câteodată depășind chiar 200.

Tot Helladius spune că în nici o școală cu rang liceal sau universitar din părțile răsăritului nu se preda medicina, în afara Academiei domnești din București și că printre profesorii acestei academii se numărau și cei trei medici de curte ai lui Brâncoveanu, în frunte cu arhiatrul de origine italian³⁸.

³⁴ N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 191-195.

³⁵ Ed. Winter, *Die Pflege...*, p. 151.

³⁶ Al. Helladius, *Status...*, p. 10 și 17.

³⁷ Al. Helladius, *Status...*, p. 13; N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 200.

³⁸ Al. Helladius, *Status...*, p. 17; Ariadna Comariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, Ed. Academiei, București, 1971; Ștefan Pascu (colectiv), *Istoria învățământului din România*, vol. I (De la origini până la 1821), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 162, 179 și 317.

Cunoașterea amănunțită a realităților bucureștene denotă, așadar, prezența acestui înzestrat medic și istoric în capitala Țării Românești. Probabil, el se afla la București și după anul 1714, fără a putea ști cu precizie acest lucru. Ultima informație despre el o avem din 1722³⁹, iară să știm unde se afla și cu ce se îndeletnicea.

Cel din urmă student de la Halle care se pare că s-a stabilit în București este *Fustalius Placcicus*. Acesta era un medic macedo-român din Sibiu⁴⁰. La 1702, pe când se întorcea de la Constantinopol spre Londra, lordul W. Paget îl găsea pe Placcicus tânăr "medic la curtea lui Brâncoveanu". Acesta s-a alăturat lui Helladius și Prossalentis, însoțindu-l pe lordul Paget în Anglia, și ajungând la același Colegiu de la Oxford, pe care l-am amintit deja. La Oxford, Placcicus a urmat cu sârguință cursurile de gramatică, medicină, logică și matematică predate de profesorii Roger Bouchier și Edward Eden⁴¹ de la Queen's College. În scurt timp, el a ajuns "un medic reputat în artele și științele ce le profesează", dobândind o adevărată faimă prin tratamentele prescrise unor bolnavi cu afecțiuni oftalmologice⁴².

Deși a fost îndemnat să rămână în Anglia, Placcicus, împreună cu Prossalentis, se înscriau în anul 1705 la Universitatea din Halle, unde tânărul medic bucureștean era înmatriculat sub numele: "Eustachius Placcicus, Medicus, 24 X, 1705", cu indicația că "nu a plătit"⁴³.

După ce și-a completat studiile la Halle, Placcicus s-a înapoiat la București unde, în 1713-1714, funcționa ca medic, amintit fiind și de Helladius în cartea sa, cu indicația: "Eustachius Placica, medicus, București"⁴⁴. Este foarte posibil ca Placcicus să fi rămas la București unde, fără a avea o activitate de amploarea celei a lui Helladius, va fi fost un bun medic oftalmolog. Că s-a bucurat de un oarecare renume o dovedește faptul că este pomenit într-o listă de "bărbați răsăriteni procopsiți întru acest veac" (adică al XVIII-lea), alcătuită în limba greacă de

³⁹ N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 200.

⁴⁰ Paul Cernovodeanu, "Contacte din ordin științific și cultural...", p. 718. În legătură cu originea acestuia, știm că la Sibiu, în 1639, exista un "județ" al Companiștilor greci din localitate, cu un nume identic Eustatio Placico. Era probabil bunicul viitorului medic, și pe care N. Iorga îl socotea originar din satul de albanezi Alvanitocheri. În timpul cât Eustatio Placico era "județ" al Companiștilor, era pârgar, cunoscut negustor și zaraf Nikos Papa, mai târziu om de încredere al lui Brâncoveanu, lămurind astfel prezența la București a "tânărului medic". Cf. N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 201. Vezi și Olga Cicanci, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, Ed. Academiei, București, 1981, p. 45 și 102; N. Iorga în *Studii și documente*, XII, p. VI, îl consideră pe Placico sârb sau bulgar.

⁴¹ E. D. Tappe, "Alumni of the Greek College, p. 98-99; P. Cernovodeanu, "Contacte din ordin științific și cultural...", p. 718.

⁴² Paul Cernovodeanu, "Contacte din ordin științific și cultural...", p. 718.

⁴³ Fr. Juntke, *Matrikel der Martin Luther-Universität Halle...*, p. 334.

⁴⁴ Al. Helladius, *Status...*, la Index auctorum quorum in hoc opusculo mentis tacta est.

Mitropolitul Meletie al Atenei (+1718) și tradusă în românește de Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costachi în 1843. El este menționat astfel: "Eustatie Plakida din București, doctor, au voiajerisit prin Anglia pentru învățatură"⁴⁵.

Urmaș al doctorului, un anume Iovan Placcicus era, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, proprietarul unei case din București, pe care apoi o anume Mariara, văduva lui Hrisocoleu, o afierosea mitropolitul de Heracleea și Rodosto⁴⁶. Sunt ultimele informații pe care le avem despre Placcicus, ca și despre ceilalți bărbați școliți în vestita Universitate de la Halle.

Mult doritele legături ale celor de la Halle cu familia lui Brâncoveanu au fost întrerupte de sfârșitul martiric al marelui domnitor. Faptul însă că cercurile intelectuale de la Halle erau viu interesate de aceste legături denotă încă o dată mirajul pe care epoca brâncovenească l-a exercitat asupra contemporanilor săi. De asemenea, acum s-au făcut primii pași în vederea realizării ulterioare a unor legături mai strânse, în cadrul cărora n-au lipsit nici trimiterea de studenți români la Universitatea de la Halle⁴⁷ și la alte universități germane.

---

⁴⁵ Meletie, mitropolitul Atenei, *Istoria bisericească*, trad. de Veniamin Costachi, vol. IV, partea a II-a, Iași, 1843, p. 67; Paul Cernovodeanu, *Contacte din ordin științific și cultural...*, p. 719.

⁴⁶ Fr. Legrand, *Recueil de documents grecs concernant les relations du patriarchat de Jerusalem avec la Roumanie (1563-1728)*, Paris, 1895, p. 329-330; N. Vătămanu, "Învățați greci...", p. 302.

⁴⁷ Vezi: Antonie Plămădeală, *Apărarea limbii și promovarea culturii române în Lipsca la mijlocul secolului alXIX-lea*. "Limba domnitoare va fi cea națională", în *România literară*, anul XXI (1988), nr. 13, p. 19; Pr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 469 și 535; Eugen Preda, Victor Slăvescu, "Note zilnice", în *Magazin istoric* anul XXII (1989), nr. 10 (259), p. 40.

